

Я.А. Мовчан

**ЭМОЦИОНАЛЬНАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ КАК ОПРЕДЕЛЯЮЩИЙ
ФАКТОР ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ РАБОТНИКОВ ДИС-
ПЕТЧЕРСКО-АВАРИЙНЫХ СЛУЖБ КОММУНАЛЬНЫХ ПРЕДПРИ-
ЯТИЙ**

Рассмотрены основные требования к профессиональной деятельности диспетчеров аварийных служб и на основе этого аргументируется важность такого свойства психики как эмоциональная устойчивость. Проанализировано множество определений эмоциональной устойчивости и рассмотрены подходы к ее изучению.

Я.А. Мовчан

**ЕМОЦІЙНА СТІЙКІСТЬ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ФАКТОР
ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ДИСПЕТЧЕРСЬКО-
АВАРІЙНИХ СЛУЖБ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Розглянуто основні вимоги до професійної діяльності диспетчерів аварійних служб і на основі цього аргументується важливість такої властивості психіки як емоційна стійкість. Проаналізовано безліч визначень емоційної стійкості і розглянуті підходи до її вивчення.

Y. Movchan

**EMOTIONAL STABILITY AS A DETERMINANT OF THE WORKERS'
EFFECTIVENESS OF DISPATCHING-EMERGENCY SERVICES OF
UTILITIES**

Considered the basic requirements for dispatchers' professional activity of emergency services and on this basis it is argued the importance of such feature of the psyche as emotional stability. Analyzed variety of definitions of emotional stability and considered the approaches to its study.

Стаття надійшла до редакції 28.05.2011

УДК 159

*Гринченко О.М.
м. Харків, Україна*

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КОМУНІКАТИВНИМИ
УМІННЯМИ ПІДЛІТКІВ ТА СПІЛКУВАННЯМ У СОЦІАЛЬНИХ МЕ-
РЕЖАХ**

Постановка проблеми й актуальність дослідження. За всю історію людства ще не було такого часу, коли люди не страждали б від яких-небудь залежностей (будь то алкоголь, табак, рослинні та синтетичні наркотики, то-що). У ХХІ ст. людство зіткнулося з новим видом залежності – Internet-залежністю. Комп'ютерна мережа, як вид телекомунікації, у наш час набула широкого розповсюдження. Internet –залежність є однією з найпоширеніших тем, якою цікавляться лікарі, учені, прості користувачі ПК. Інтенсивно обговорюється і досліджується феномен залежності від Інтернету - синдром Інтернет адикції (addict - від англ. “наркоман”). Однак, Internet-залежність ще не вважається офіційним діагнозом і часто є показником інших серйозних проблем в житті особи - депресії, самоти, труднощів у спілкуванні. Особливо, це стосується підлітків. Актуальність дослідження психологічних наслідків Internet-спілкування в підлітковому віці визначається, по-перше, тим, що, провідною діяльністю підліткового віку є спілкування, по-друге,- постійним зростанням кількості підлітків та юнаків - користувачів Інтернету (близько 40% в даний час), по-третє, тим, що надмірна пристрасть до мережі Internet руйнівню діє на дитину, негативно впливає на психіку, по-четверте, відсутністю глибоких досліджень у цій галузі в силу відносної новизни феномена Інтернет-залежності. Надзвичайно мало робіт присвячено проблемі Інтернет-залежності в підлітковому середовищі. Тому вивчення Інтернет-діяльності є актуальною і перспективною галуззю в дослідницькій діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Вивчення особливостей Інтернет-спілкування і комунікативних умінь **підлітка надзвичайно важливе**. Аналіз наукової літератури свідчить, що формуванню комунікативних здібностей особистості присвячені роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Л. С. Виготський, С. Л. Рубінштейн, А. А. Леонт'єв, А. Б. Добрович, Г. М. Андрєєва, М. С. Каган, Я. Л. Коломинський, А. В. Мудрик, І. С. Кон, П. М. Якобсон і ін. Вивченню особливостей Інтернет-спілкування присвячені роботи таких наукових діячів, як О. Н. Арестова, Л. Н. Бабанін, А. Є. Войскунський, Є. П. Белінська, О. В. Сміслова, Н. В. Чудова, К. Янг. Проблема психологічних особливостей спілкування в підлітковому віці знайшла своє відображення у роботах психологів Бодальова А.А., Васюри С.А., Волошиної М.П., Гнездилової Г.В., Дубровіної І.В., Кона І.С., Масгутової С.К. та інших.

Виходячи з вищезазначеного завданням дослідження є: визначення переважного типу комунікативних умінь підлітків, рівня залежності підлітків від Internet-спілкування та виявлення кореляційної залежності між цими досліджуваними якостями.

Виклад основного матеріалу. Анатомо-фізіологічні зміни в організмі підлітка відбуваються поряд з соціальним, духовним становленням особистості, формується світогляд, життєва позиція та професійний вибір. Підлітковий вік є віком самовизначення, становлення характеру, поступової і активної, психологічної та фізіологічної еволюції. Характерними рисами даного періоду є суперечливість та парадоксальність (несподіване поєднання протилежних якостей характеру і поведінки), які яскраво виявляються у повсякденному житті підлітка.

Формування комунікативних навичок підлітка відбувається в умовах зміни мотивації основних видів діяльності: навчання, спілкування, інтелектуального розвитку й активного становлення особистості і в ході неформальної взаємодії з однолітками. Ці чинники спонукають підлітка до постійного розвитку психоморальних якостей, вдосконалення власних комунікативних умінь.

У підлітковому віці взаємодія і спілкування з однолітками вкрай необхідні. Група ровесників створює ідеальне середовище, в якому можна розвиваються комунікативні уміння і навички, опанувати техніки мовленнєвого спілкування, засвоєння соціально-психологічних еталонів, стереотипів і норм поведінки, правил ввічливості та ін. У підлітковому віці розвивається словесно-логічне мислення, монологічне, діалогічне і писемне мовлення, відбувається поповнення активного словника, засвоєння нових понять і появи в повсякденному обігу словоформ, характерних для середовища підлітків. Ці показники комунікативної активності є найбільш відмітними рисами в мовленнєвому розвитку підлітка і визначають культуру його мовленнєвого спілкування.

Проблема вивчення психологічних особливостей спілкування в підлітковому віці обумовлена рядом важливих обставин. Перш за все, вона визначається особливостями самого підліткового віку, а також умовами суспільства в якому живе людина. Сучасне суспільство знаходиться в умовах нестабільності, тому виникає багато неблагополучних, конфліктних сімей, в яких підліток не може достатньо реалізувати свою потребу у спілкуванні, отримати відповіді на численні запитання, які його цікавлять. Внаслідок цього, він зневірюється у можливості існування дружніх і довірливих стосунків між людьми, передчасно розчаровується у людських взаєминах. Нереалізована потреба у спілкуванні спонукає підлітка до пошуку нових знайомих, які, як їм здається, у всьому зрозуміють, розрадіть, допоможуть, але які, на жаль, не завжди є гідним зразком для наслідування.

В процесі свого розвитку людина стає суб'єктом спілкування. Основною сферою реалізації потреби в емоційному контакті є сфера міжособових відносин в які вступають підлітки з оточуючими їх людьми. Тут реалізація потреби має явний характер. В той же час типова є ситуація, коли реалізація потреби в емоційному контакті має прихований характер. Це відбувається тоді, коли вона реалізується підлітками в інших сферах життєдіяльності. Так, наприклад, прагнення до участі в різній спільній діяльності з однолітками нерідко є наслідком неусвідомлюваного прагнення до спілкування з ними. В той же час учбовий процес, спортивні за-

хоплення сумісна життєдіяльність з однолітками в класі, секції, літньому таборі і т.ін., стають сферами реалізації підлітком і потреби в емоційних контактах.

Інтернет стає доступним і вкрай полегшеним, у порівнянні з реальним життям, засобом розширення кола спілкування, утворення нових зв'язків і знайомств. У зв'язку із щорічним подвоєнням обсягу інформації швидкими темпами розвивається мова, особливо її лексичний пласт. Інтернет став найпопулярнішим інструментом отримання актуальної інформації і свого роду засобом спілкування. Інтернет на сьогодні є колосальним джерелом інформації. Його можливості, такі, як оперативність, швидкість і доступність зв'язку між користувачами на далеких і близьких відстанях, дозволяють використовувати Інтернет не лише як інструмент для пізнання, але і як інструмент для спілкування. Інформаційне середовище – поряд із природним, просторово-географічним, соціальним, культурним, ландшафтно-архітектурним тощо – відіграє значну роль у повсякденному житті сучасного підлітка.

Інтернет-технології створюють умови для більш раннього, в порівнянні з попереднім поколінням, включення підлітка в соціальну діяльність: комп'ютер - сучасне знаряддя праці, сучасне знаряддя виробництва, яким він уже володіє. За допомогою Інтернету він може брати участь в економічному, культурному, політичному, науковому житті суспільства. За допомогою комп'ютеризованої діяльності у нього формуються властивості людини-діяча. Це сприяє більш ранньому оволодінню соціальними видами діяльності підлітками, активно включеними в комп'ютеризовану діяльність.

Інтернет надає змогу спілкуватися знайомим в реальному житті людям або з незнайомими людьми. Подібного роду спілкування також особливо захоплює людей, які зазнали з тих чи інших причин труднощі при первинному контакті в повсякденній дійсності, тобто тих, хто не прагне або уникає спілкування в реальному житті. Зважаючи на те, що однією з проблем спілкування підлітків є сором'язливість, варто зазначити, що спілкуючись в мережі Інтернет дитина відчуває себе набагато впевненішою, ніж у реальному житті.

Вплив інформаційних технологій на особистісний розвиток не може бути однозначно визначений як позитивний чи негативний. Слід урахувати, що крім негативних трансформацій особистості при Інтернет-залежності існують також і позитивні можливості для розвитку окремих здібностей особистості, її "Я" - концепцій та мотиваційної сфери в цілому.

Проблема залежності від Інтернету починається тоді, коли прагнення людини віддалитися від реальності пов'язано зі зміною її психічного стану, коли це прагнення починає домінувати у свідомості і стає центральною ідеєю.

Занурення у віртуальне середовище може бути обумовлено внутрішніми психологічними конфліктами, викликаними, наприклад, проблемами в особистому і житті. Найбільш вразливими до Інтернет-залежності є підлітки, адже в них ще не остаточно сформована мотиваційно-ціннісна сфера, їм притаманна невпевненість у спілкуванні і висока тривожність.

Саме тому завданнями даного дослідження є: діагностика та вивчення взаємозв'язку комунікативних умінь підлітків та спілкування у соціальних мережах, визначення переважного типу комунікативних умінь підлітків, визначення рівня залежності підлітків від Internet-спілкування, виявлення кореляційної залежності між цими якостями. Було використано наступні методики: шкала Р. Еріксона для оцінки комунікативних мовних навичок, адаптована В. О. Калягінін і Л. Н. Мацько, методика діагностики рівня соціальної фрустрації Л.І. Вассермана (модифікація В.В. Бойко), методика діагностики рівня суб'єктивного відчуття самотності Д. Рассела і М., методика діагностики рівня Інтернет-залежності Кімберлі Янг.

В процесі дослідження комунікативних умінь підлітків ми отримали дані, наведені у рисунку 1.

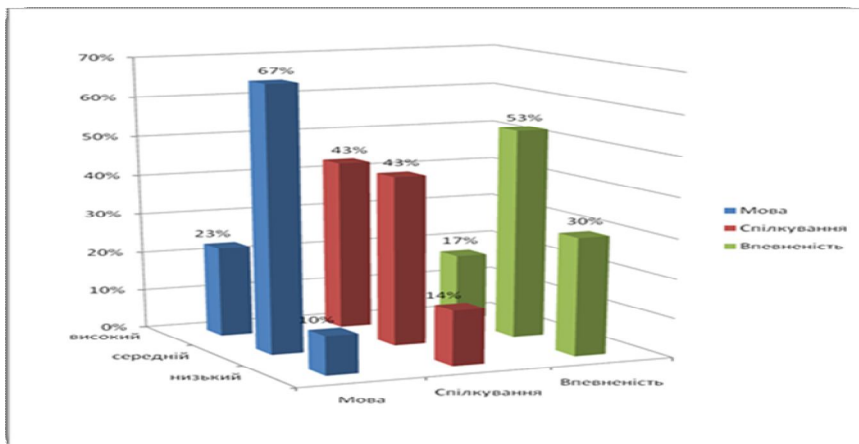

Рисунок 1 - Діаграма розподілу підлітків за високим, середнім і низьким рівнем розвитку комунікативних якостей

Особливий вплив на розвиток самосвідомості підлітка, його самоконтролю здійснює спілкування з оточуючими, яке залежить від розвиненості таких якостей як мовні навички, товариськість і впевненість у собі. Спілкування у всіх його формах, видах, типах дозволяє людині отримувати в готовому вигляді соціальний досвід, осмислений і систематизований попередніми поколіннями. Спілкування, як і будь-яка діяльність людини має низку спонукальних мотивів. Чим більш розвинений інтелект, культура, самосвідомість особистості, тим більше потреба у спілкуванні, у взаємодії з оточуючими. Моральні форми поведінки, загальнокультурний рівень людини, ефективність її взаємодії і спілкування з оточуючими багато у чому визначає не тільки мовленнєва поведінка, а й рівень товариськості і впевненості у собі. Знати виражальні засоби мови, вміти користуватися стильовими і смисловими багатствами в усьому їхньому різноманітті, бути впевненим у колі однолітків - ось до чого прагне більшість підлітків.

У процесі дослідження почуття соціальної фрустрації підлітків було отримано дані, наведені у рисунку 2.

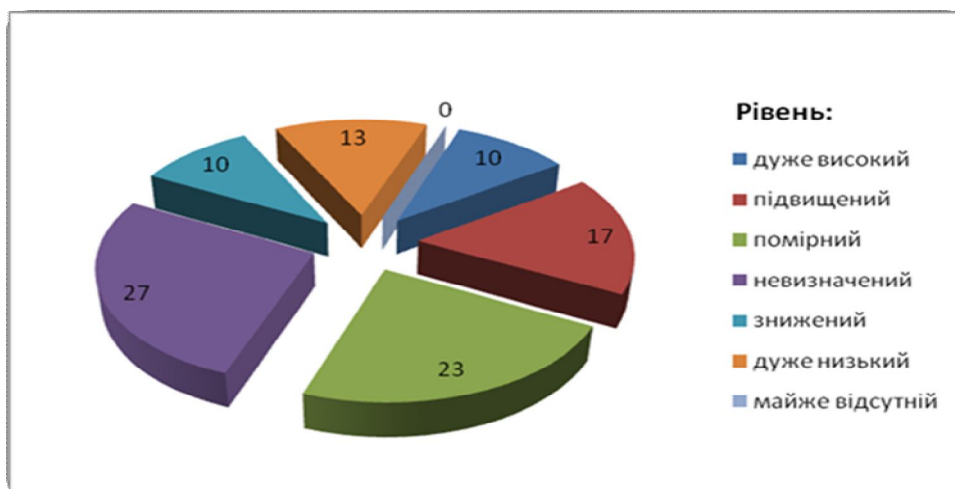

Рисунок 2 - Діаграма розподілу підлітків за рівнем розвитку соціальної фрустрації

Дуже високий рівень соціальної фрустрації притаманний підліткам які мають високий рівень невдоволеності своїм соціальним положенням, а також взаєминами з оточуючими. Найчастіше цей стан виражається внутрішньою тенденцією до агресивності, яка відкрито проявляється у вигляді гніву.

Підлітки, котрі мають низький рівень соціальної фрустрації задоволені своїм соціальним положенням, впевнені у собі, охоче йдуть на контакт. Мають низьку тривожність, не проявляють агресивних і конфліктних проявів до оточуючих. Але підлітковий вік характеризується як кризовий період, тому відбудова соціальних взаємин не може проявлятися без певної невдоволеності, навіть тимчасової.

У процесі дослідження суб'єктивне відчуття самотності підлітків було отримано дані, наведені у рисунку 3.

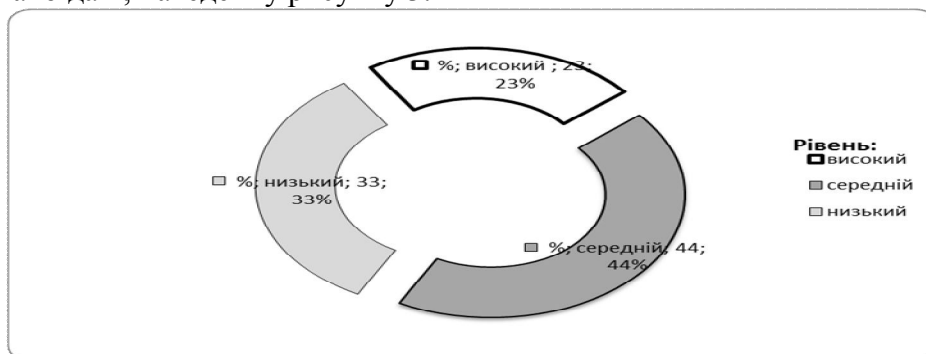

Рисунок 3.3 - Діаграма розподілу підлітків за рівнем суб'єктивного відчуття самотності

Підлітки з високим рівнем суб'єктивного відчуття самотності мають страх бути знехтуваними у процесі встановлення міжособистісних взаємин з оточуючими, вони не проявляють ініціативу, при знайомстві відчувають смуток. Як наслідок, вони замикаються в собі, становляться ворожими і пасивними, що водночас стає і наслідком, і причиною самотності. Дуже часто такі підлітки мають негативний досвід спілкування, і, нажаль це спричиняє подальше уникнення подібних ситуацій. Підлітки ж з низьким рівнем відчуття самотності зазвичай товариські, більшість часу проводять з близькими і друзями. Достатньо впевнено почуваються в суспільстві, не тривожні, не побоюються осуду. Страх бути відторгнутим майже відсутній.

Дослідження рівня Інтернет-залежності у підлітків дало наступні результати, наведені у таблиці 4.

Таблиця 4 - Дослідження рівня Internet- залежності у підлітків

№	Рівень Internet- залежності	Кіль- кість людей	Середнє зна- чення		%
			По групі	σ	
1	низький (мудрі користувачі)	9	26	3,6	23
2	середній (мають незначну схиль- ність)	24	63	8,9	70
3	високий (потребують допомоги)	12	82	4,3	7

Низький рівень Інтернет-залежності свідчить про те, що підлітки цієї категорії не мають схильності до Internet- залежності. Вони достатньо товариські, впевнені у собі, мають багато друзів і не заціклюються тільки на Internet- спілкуванні. Для них Internet є ще одним засобом не втрачати зв'язку з близькими та друзями. Але це не є альтернативою спілкуванню. Спілкуванню у соціальних мережах вони віддають перевагу спілкуванню реальному.

Підлітки з високим рівнем Інтернет-залежності мають труднощі через Internet- залежність. Їм притаманний низький рівень самооцінки і самосвідомості, впевненості в собі. Вони критично ставляться до своїх якостей, поведінки, рівня досягнень і, як наслідок, мають низький рівень самосприйняття. Таким підлітками важко контролювати власні дії та поведінку. Вольові знижені. Вони почуваються невпевнено у реальному спілкуванні, їм важко встановлювати контакт з іншими людьми. Як наслідок, підлітки, що відносяться до цієї категорії, почувають себе самотніми і повністю переключають увагу у віртуальний світ, стаючи від нього залежними.

Проведення кореляційного аналізу дозволило встановити достовірний взаємозв'язок між наступними якостями:

- 1) Інтернет залежність і соціальна фрустрація (0, 88 при $p \leq 0,01$).
- 2) Інтернет залежність і самотність (0, 86 при $p \leq 0,01$).
- 3) Інтернет залежність і мовні навички (-0, 72 при $p \leq 0,01$).
- 4) Самотність і соціальна фрустрація (0,9 при $p \leq 0,01$).
- 5) Самотність і мовні навички (-0,61 при $p \leq 0,01$).
- 6) Мовні навички і соціальна фрустрація (-0,606 при $p \leq 0,01$).
- 7) Товариськість і Інтернет залежність(-0,7 при $p \leq 0,01$).
- 8) Товариськість і соціальна фрустрація(-0,62 при $p \leq 0,01$).
- 9) Товариськість і самотність (-0,66 при $p \leq 0,01$).
- 10) Впевненість і Інтернет залежність(-0,65 при $p \leq 0,01$).
- 11) Впевненість і соціальна фрустрація (-0,52 при $p \leq 0,01$).
- 12) Впевненість і самотність (-0,51 при $p \leq 0,01$).

Ці данні говорять про те, що підлітки, схильні до Інтернет-залежності мають взаємозв'язок цієї залежності з такими якостями, як соціальна фрустрація, самотність, мовні навички, товариськість, впевненість тощо. Інтернет-залежність має негативний взаємозв'язок з багатьма аспектами психологічного становлення підлітків, що ускладнює процес соціалізації, спілкування і взаємодії з оточуючими людьми.

Висновки. На сьогоднішній день в Україні не існує психологічного чи психіатричного діагнозу "Інтернет" чи "комп'ютерної" залежності. В останню версію "Діагностичного і статистичного посібника з психічних розладів" (DSM-IV), що встановлює стандарти класифікації типів психічних хвороб, не ввійшла жодна з цих категорій. Тим не менш сучасне суспільство має велику проблему – збільшення кількості Інтернет-залежних людей, переважну кількість яких складають підлітки. Провідною діяльністю підліткового віку є спілкування. В силу різних причин значно зростають несприятливі чинники, що створюють проблеми в міжособистісному спілкуванні дітей підліткового віку. Непорозуміння, недостатня кількість уваги, відсутність підтримки, незадоволеність спілкуванням, невпевненість, тривожність, побоювання труднощів і багато інших факторів призводять до того, що підлітки стрімко занурюються у світ віртуального спілкування.

Реалії сьогодення диктують нові вимоги до особистості підлітка. Інтернет став невід'ємною складовою культури сучасної молоді людини. І дуже важливо, щоб спілкування в всесвітній мережі не перевищувало спілкування в реальних умовах.

Список використаної літератури. 1. Аносов В.Д., Лепский В.Е. Исходные посылки проблематики информационно-психологической безопасности / Аносов В.Д., Лепский В.Е. - М., 2003. - 190 с. 2. Аверин В.А. Психология детей и подростков / Аверин В.А. - СПб., 1998. - 379 с. 3. Белинская Е. Н. Ребенок и компьютер: психологические реалии виртуального мира / Белинская Е.Н. – М., 1999. - 106 с. 4 . [Рубинштейн](#) С. Л. Основы общей психологии / [Мастера психологии](#). - [Питер](#), 2007.- 720 с. 5. Церковний А. Аспекти формування Інтернет-залежності / Соціальна психологія. М., 2004. – 154 с. 6. Ярцев

Д.В. Особенности социализации современного подростка / Вопросы психологии – М.: 1999. - 458.

Bibliography (transliterated): 1. Anosov V.D., Lepskij V.E. Ishodnye posylki problematiki informacionno-psihologicheskoy bezopasnosti / Anosov V.D., Lepskij V.E. - М., 2003. - 190 s. 2. Averin V.A. Psihologija detej i podrostkov / Averin V.A. - SPb., 1998. - 379 s. 3. Belinskaja E. N. Rebenok i komp'juter: psihologicheskie realii virtual'nogo mira / Belinskaja E.N. – М., 1999. - 106 s. 4. Rubinshtejn S. L. Osnovy obwey psihologii / Mastera psihologii. - Piter, 2007.- 720 s. 5. Cerkovnij A. Aspekti formuvannja Internet-zalezhnosti / Social'na psihologija. М., 2004. – 154 s. 6. Jarcev D.V. Osobennosti socializacii sovremennogo podrostka / Voprosy psihologii – М.: 1999. - 458.

Гринченко О.М.

ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ МІЖ КОМУНІКАТИВНИМИ УМІННЯМИ ПІДЛІТКІВ ТА СПІЛКУВАННЯМ У СОЦІАЛЬНИХ МЕ- РЕЖАХ

В статті проаналізовано та розкрито особливості взаємозв'язку комунікативних умінь та спілкування у соціальних мережах підлітків. Відзначена важливість запобігання розвитку Інтернет-залежності з метою покращення якості комунікативних умінь.

Гринченко О.М.

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ КОММУНИКАТИВНЫ- МИ УМЕНИЯМИ ПОДРОСТКОВ И ОБЩЕНИЕМ В СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЯХ

В статье проанализированы и раскрыты особенности взаимосвязи коммуникативных умений и общения в социальных сетях подростков. Отмечена важность предотвращения развития Интернет-зависимости с целью улучшения качества коммуникативных умений.

Grinchenko O.

INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN COMMUNICA- TION SKILLS TEENS AND SOCIAL NETWORKS

In the article analysed and exposed the feature of intercommunication of communicative abilities and intercourse in the social networks of teenagers.

Importance of prevention of development of internet-dependence is marked with the purpose of improvement of quality of communicative abilities.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2011

УДК 159

*Лазарева Е.В.
г. Харьков, Украина*

КРЕАТИВНОСТЬ КАК КОМПОНЕНТ САМОАКТУАЛИЗАЦИИ ЛИЧНОСТИ

Актуальность. Творчество на современном этапе развития общества не является специальностью людей искусства, быть творцом жизненно необходимо менеджеру, программисту, маркетологу, торговому представителю... Все чаще работодатели указывают такое требование к кандидату как творческий подход к выполняемой деятельности, креативность. Креативность стала залогом успешной деятельности в нашем стремительно меняющемся мире.

Тема креативности интересна не только для исследователей, но и для каждой личности, ведь нам каждый день необходимо принимать какие-то важные решения, требующие оригинальности, нестандартности нашего мышления. Это говорит о необходимости развития своего творческого потенциала и использования его для решения повседневных задач.

Актуальность исследования психологических основ развития креативности в профессиональной акмеологии определяется социальной и практической значимостью проблемы самосовершенствования творческой личности взрослого человека и его самоактуализации в профессиональной деятельности. Необходимость изучения проблемы креативности в профессиональной акмеологии объясняется прежде всего возникшим противоречием между социальным заказом общества на творческую личность во всех сферах производства и недостаточной разработанностью психологических основ развития креативности в акмеологии.

Социальная значимость изучения психологических закономерностей креативности в период творческой зрелости специалиста обуславливается тем, что, во-первых, она определяет продуктивно-созидательную направленность личности и составляет основной стержень ее социальной ориентации в жизни, во-вторых, является базовым детерминантом профессионального творчества и, в-третьих, способствует развитию творческого потенциала специалиста и его самоактуализации в социальной сфере.

Анализ литературы. Все исследования, посвященные изучению креативности, делят на две группы. Первая из них составляют исследования, базирующиеся на концепции креативности как универсальной познавательной